

Специфіка формування нотного фонду

Ольга Осадця

завідувач відділу наукового дослідження творів образотворчого та музичного мистецтва Відділення «Палац мистецтв ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів» ЛННБУ ім. В. Стефаника, канд. мистецтвознавства

Висвітлено історію формування нотної колекції, подано загальний аналіз найвагоміших приватних книгозбірень, які увійшли до нотного фонду Відділення «Палац мистецтв імені Тетяни та Омеляна Антоновичів» ЛННБУ ім. В. Стефаника. Розглянуто індивідуальні особливості колекцій, відкрито нові імена та твори, введено в науковий обіг невідомі факти з музичного життя Галичини.

Ключові слова: колекція, видання, автограф, рукопис, першодрук, музична інституція, колекціонер, архів.

The article deals with the history of forming of musical collections. It is given the global analysis of most valuable private libraries which formed in the musical fund of department «Palace Of Arts named by Tatiana and Omelyan Antonovych» of Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyk. The individual features of collections are considered, opens the new names and works, new facts in musical life of Galychyna.

Keywords: collection, volume, autograph, manuscript, first printing, musical institution, collector, archives.

Отражена история формирования нотной коллекции, дан общий анализ наиболее весомых частных коллекций, которые вошли в нотный фонд Отделения «Дворец искусств имени Татьяны и Омеляна Антоновичей» ЛННБУ им. В. Стефаника. Рассмотрены индивидуальные особенности коллекций, открыто новые имена и произведения, введены в научный оборот неизвестные факты из музыкальной жизни Галичины.

Ключевые слова: коллекция, издание, автограф, рукопись, инкунабула, музыкальная институция, коллекционер, архив.

Серед нотних колекцій України збірка ЛННБУ ім. В. Стефаника (понад 45 000 од. зб.) відзначається унікальною художньою та історичною вартістю. Нотні видання та рукописи входять до складу фондів різних відділів бібліотеки (рукописів, рідкісної

книги, україніки, періодичних видань), проте найбільше їх зберігається у Відділенні «Палац мистецтв імені Тетяни та Омеляна Антоновичів».

Нотна колекція Відділення охоплює майже 42 000 рукописних та друкованих одиниць збереження, найдавніші з яких датовані кінцем XVIII ст. Сьогодні фонд комплектується нотними виданнями в якості обов'язкового примірника. Його основу склали колекції, що формувались в музичному середовищі Галичини впродовж XIX ст. в рамках бібліотечних збірок українських, польських інституцій та окремих осіб Львова, інших західноукраїнських міст. В переліку українських інституцій — книгозбірні Наукового товариства імені Шевченка у Львові [10], «Народного Дому» [9], «Студіону», «Інституту церковної музики у Львові» та ін. Їх доповнюють приватні колекції українських композиторів та музикантів: П. Бажанського, М. Менцинського, Г. Левицької, Й. Кишакевича, О. Нижанківського. Слід підкреслити, що збірка нотних видань (а це понад 2 тис. од. зб.), опублікованих в Галичині XIX — першій третині XX ст., за цінністю й повнотою збереженого матеріалу є на сьогодні найбільшою в Україні.

Значна група документів музичних матеріалів походить із польських інституцій та приватних книгозбірень окремих осіб, які діяли в Галичині впродовж XIX — першій третині XX ст., а саме: бібліотеки Національного закладу ім. Оссолінських, «Галицького музичного товариства» — «Польського музичного товариства», приватної бібліотеки магнатів Сапег із Красічина, розпоршені фрагменти особистих колекцій А. Пльона, М. Янушевської, М. Третер — і це лише окремі приклади з чисельного переліку імен та інституцій. Вони репрезентують музичну культуру Австрії, Німеччини, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Франції, Росії та інших європейських країн, адже Галичина, як одна з провінцій Австрійської імперії, мала тісні контакти з тогочасним європейським музичним життям.

Після створення в 1940 р. Львівської філії Бібліотеки Академії наук УРСР (тепер Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника), окрім успадкованих колекцій, нотні видання надходили шляхами планового комплектування фонду, даровизни, книгообміну тощо.

Музичний фонд Відділення віддзеркалює домінуючі естетичні погляди та музичні уподобання суспільства певного періоду, адже попит на нотний репертуар для виконання чи слухання, його склад і характер формує відповідне музичне середовище. Його можна умовно поділити на композиторське; концертне; музично-театральне; музично-освітнє; релігійне; військове; середовище для домашнього музикування; музично-фольклористичне; середовище дозвілля й карнавалів тощо. Цей широкий спектр музичного буття активізує регіональну нотовидавничу діяльність, бібліофілство та колекціонування для задоволення потреб різних соціальних, вікових та фахово підготовлених груп населення. Наявні у фондах нотні видання містять унікальну інформацію про видавничу справу як в Україні, так і за рубежем, представляючи різні видавничі фірми. В їх переліку: Л. Ідзіковський (Київ), підручні музичні видавництва при хоровому товаристві «Боян» у Львові та їх осередках в інших містах Галичини, Музикальна бібліотека М. Копка (Перемишль); Музичне видавництво Бориса Тищенка (Відень), Музичне видавництво «Україна» Якова Оренштайна (Київ; Берлін; Лейпциг), музичне видавництво при товаристві ім. М. Лисенка (Львів); Петерс (Лейпциг, Берлін), Боте и Бок (Берлін, Позен), Брайткопф і Гертель (Лейпциг, Берлін, Лондон), Гутхейль (Москва), Бессель (Санкт-Петербург, Москва), Давінгоф (Санкт-Петербург), Бернард (Санкт-Петербург), Шлезінгер (Берлін), Літольф (Брауншвайг, Нью-Йорк), Стелловський (Санкт-Петербург), Беляєв (Лейпциг, Петербург, Москва), Юргенсон (Москва) та ін.

Особливе зацікавлення сучасних науковців, музикантів-виконавців викликають нотодруки, здійснені в Галичині наприкінці XVIII — першій половині XIX ст., тому детальніше зупинимось на її характеристики. Для тогочасної австрійської культури Галичина залишалась новоприєднаною провінцією й австрійські культурні осередки займали центральні позиції у музичному житті краю. Вони гуртували навколо себе прибулих австрійських композиторів: Франца-Ксавера Вольфганга Моцарта, Яна Рукгабера, Медеріча Детто Галлуса, Йозефа Кесслера; вони часто адаптувались у польському середовищі, переймаючи його традиції, звичаї, мову (прикладом може слугувати діяльність Яна Рукгабера) [34]. Творчість вагоміших віденських композиторів Галичини тієї доби представлена у нотних виданнях, що вийшли як з місцевих

друкарень тогочасних львівських підприємців німецького походження А. Піллера, Й. Шнайдера, так і з віденських та лейпцигських друкарень й зберігаються у фондах Відділення.

Нотні видання польських авторів, опубліковані в Західній Україні наприкінці XVIII — першій половині XIX ст., малодосліджені. У цей період кількісно зростають світські видання, це переважно музичні твори композиторів, діяльність яких пов'язана із Львовом — Ю. Ельснера, Т. де Папари, Т. Ернесті, А. Берського, М. Мадейського, Й. -Л. Мадуровича, Л. Дітца д'Арма та ін. Вартим уваги є той факт, що Ю. Ельснер, хоч і перебував у Львові відносно недовго (1792–1799), був першим польським композитором, який зацікавився польським фольклором і використовує його у своїй творчості. Окрім творів для домашнього музикування увагу привертають створені Ю. Ельснером у Львові опери, зінгшпілі та симфонічна музика. З оперних творів Ельснера, що дійшли до нашого часу — «*Król Łokietek*» [40], фрагменти опери «*Jagiello w Tenczynie*» [39]. В цьому числі також і музика, написана для військових оркестрів, що була першим проявом впливу музичних традицій у військових колах на творчість польських композиторів Львова [41].

Серед імен українських композиторів першої половини XIX ст. із нотного фонду бібліотеки — М. Вербицький, І. Лаврівський, менш відомі М. Рудковський, П. Любович, П. Леонтович. Слід відзначити, що прижиттєві видання творів згаданих композиторів, що проживали й творили на теренах Галичини, сьогодні зберігають не тільки історичну цінність; вони викликають зацікавлення науковців як одне з основних, а в більшості випадків, і єдине джерело їх творчої спадщини.

Друга половина XIX ст. у нотодруках із фондів Відділення представлена творами польських композиторів: К. Мікулі, Я. Галя, Г. Ярецького, Ф. Шопена; українських: М. Лисенка П. Ніщинського, С. Воробкевича, А. Вахнянина, М. Аркаса, В. Матюка, О. Нижанківського, Г. Топольницького, Й. Кишакевича, Я. Лопатинського, Д. Січинського, самого М. Лисенка та інших [26–28]. Серед нотодруків зустрічаємо також імена російських композиторів: М. Глінки, М. Римського-Корсакова, О. Архангельського, Г. Ломакіна, М. Гречанінова, С. Давидова, С. Танєєва, С. Рахманінова. Серед видань західноєвропейської музики найбільш повно представлена творчість

композиторів-романтиків: Ф. Мендельсона, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Й. Брамса, Е. Гріга, Ф. Ліста, Р. Вагнера; менше — творчість композиторів епохи бароко (Й. -С. Бах, Г. -Ф. Гендель).

Композиторська творчість Галичини першої третини ХХ ст. представлена унікальними виданнями творів С. Людкевича, В. Барвінського, Н. Нижанківського, М. Колесси, Я. Ярославенка, А. Солтиса, Л. Ружицького та інших. Музична творчість Східної та Центральної частин України цього періоду репрезентована іменами М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, П. Сениці, М. Леонтовича, та ін.

Слід відзначити, що обширна «наддніпрянська» частина нотодруків значною мірою завдячує своєю появою митрополитові Андрею Шептицькому. Окремі факти наводить музикознавець О. Мартиненко [23]. В 1933 р. В. Ідзіковський (власник великої видавничої фірми «Леон Ідзіковський» в Києві та Варшаві) листовно звернувся до митрополита з пропозицією закупити численні автографи та авторські права на видання творів М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, П. Сениці та інших українських композиторів. Ця угода була укладена 1937 р., завдяки чому цю унікальну музичну спадщину було врятовано: фірма Ідзіковського була знищена під час бомбардування Варшави в 1944 р. Зосередившись у фондах бібліотеки «Студіон», фундатором якої був митрополит Андрей, після 1940 р. ця музична колекція влилась у фонди наукової бібліотеки АН УРСР ім. В. Стефаника. На жаль, незабаром вона майже повністю була безповоротно передана до Києва та Москви.

У нотному фонді Відділення широко представлено композиторське покоління України 60–70-х рр. ХХ ст. (Є. Станкович, В. Сильвестров, М. Скорик, Ю. Іщенко, Л. Дичко, Г. Сасько, І. Карабиць, О. Ківа), а також молода українська композиторська генерація 80–90-х рр. (Ю. Ланюк, О. Козаренко, А. Загайкевич, В. Зубицький, О. Щетинський, І. Небесний.).

Крізь призму музичних жанрів і видів нотні видання опосередковано розкривають загальну спрямованість музичного життя в регіоні певного періоду. Свідченням цього є, зокрема, перевагування серед галицьких нотних видань першої половини ХІХ ст. творів церковної музики та духовних піснеспівів і це не дивно, адже музична творчість в цей період обмежувалась майже

виключно жанрами церковної музики. Потреба у богослужбових нотованих книгах, необхідних як для здійснення церковного обряду, так і для позацерковного вжитку, диктувала подальшу появу видань гімнографічних збірників — Ірмологіонів, Осьмогласників, Гласопіснів, збірників духовних пісень — Богогласників, колядників, збірників набожних пісень.

Окрему, і досить значну за обсягом, частину надрукованої духовно-музичної творчості становлять хорові обробки релігійних кантів, псалмів та колядок. Цікаві обробки релігійних кантів створено наприкінці ХІХ ст. М. Лисенком (кант «Розп'яттю Христову»), К. Стеценком («Через поле широкє»), М. Леонтовичем («Потоп»), О. Кошицем (кант «Заступниці»), Я. Яциневичем (кант св. Юрію, св. Варварі), М. Гайворонським (канти з Почаївського Богогласника), П. Демущим (кант «Заступниці»), більшість з яких була надрукована у монастирі Василянського чину в Жовкві та на Закарпатті (Чернеча Гора, поблизу Мукачєва). Серед українських композиторів ХІХ — початку ХХ ст., що займалися обробкою колядок і видання яких здійснено в Західній Україні, — В. Матюк, О. Нижанківський, М. Лисенко, М. Копка, С. Людкевич, М. Колєсса, В. Барвінський. Увагу привертають два збірники колядок і щедрівок «Слава во вишніх Богу» [33] та «Христос родився, славіте» [36] в упорядкуванні С. Людкевича. Про кропітку редакторську роботу цього композитора засвідчує, зокрема, факт першодруку «Різдвяної псалми» М. Лисенка в збірнику «Слава во вишніх Богу».

Авторська творчість впродовж майже цілого ХІХ ст. яскраво і плідно проявилась у жанрі духовної хорової музики, що часто було зумовлено духовним саном багатьох композиторів. Найхарактернішою формою канонічної богослужбової музики була «Літургія», або, як її називають в Україні — «Служба Божа», до якої зверталася переважна більшість композиторів. У нотодруках (переважно у вигляді збірників різних авторів) виявлено повні «Літургії» й поодинокі номери з циклу як українських композиторів (Д. Бортнянського, А. Ведєля, М. Вербицького, І. Лаврівського, П. Бажанського, І. Кипріяна, Й. Кишакевича, Я. Ярославенка, І. Цьороха, Д. Січинського, М. Гайворонського, М. Копка, І. Криштальського, О. Кошиця), так і російських (М. Глінки, М. Римського-Корсакова, О. Архангельського, М. Грєчанінова, С. Давидова,

С. Рахманінова). Низку творів було зібрано упорядниками в серії, наприклад: 22 видання в серії «Духовно-музичні твори Й. Кишакевича», «Підручна бібліотека архієрейського хору», «Бібліотека музикальна, часть Церковна М. Копка», «Літургічні пісні» у виданні Інституту Народної Творчости у Львові чи «Музична дяківська бібліотека».

Жанр хорового духовного концерту представлений виданнями 35 однокорних 4-голосних концертів Д. Бортнянського, що вийшли в світ у Львові на вшанування 100-літнього ювілею з дня смерті композитора [11]. Окрім цього, у фондах Відділення зберігається «повне видання» духовних творів Бортнянського, яке вийшло у світ із видавництва П. Юргенсона в Москві за редакцією П. Чайковського [12].

Народовські ідеї, які охопили Західну Європу в другій половині XVIII ст., проникнувши на слов'янські землі, стимулювали появу перших досліджень в галузі етнографії і фольклору. Початки українського національного відродження у музичній культурі Галичини, зацікавлення українським фольклором з боку польських мистецьких кіл засвідчує збірник В. Залеського і К. Ліпінського «Польські і руські пісні галицького народу» [43], що став, за висловом І. Франка «...першою ластівкою народного пробудження» [35, с. 3].

Під безпосереднім впливом революційних подій 1848 р. з'являються друком патріотичні пісні, які стверджують самобутність українців, а також пісні сусідніх слов'янських народів, з відповідно пристосованими до місцевих умов текстами. Прикладом слугувала пісня-гимн чеського композитора Ф. ШкROUPA «Kde domov můj», видана у Львові під назвою «Піснь народна» [32] чи збірник «старогалицьких» пісень «Пісні на день 3 / 15 мая 1849 р...» з нагоди святкування першої річниці скасування панщини [31].

Згадані видання активізували інтерес до колекціонування публікацій музичного фольклору в останній третині XIX ст. В Україні продовжують виходити нотовані збірники українських народних пісень, зокрема — випуски збірника А. Коціпінського «Пісні, думки і шумки руського народу на Подоллі, Україні і в Малоросії» (1861–1862) — найоб'ємніше видання українських пісень з мелодіями 50–60-х рр. XIX ст. Виникнення у 80–90-х рр. XIX ст. нової наукової дисципліни — музичної етнографії — зумовило

появу нових видань музичного фольклору, що належали не тільки до художньо-просвітницького (репертуарного), а й до науково-дослідницького напрямів. Так з 1868 р. у Києві починають виходити в світ 7 випусків «Збірника українських народних пісень» в обробці М. Лисенка, діяльність якого започатковує новий період в історії розвитку української музичної фольклористики. Характерним прикладом цього типу видань є нотовані збірники музичного фольклору Етнографічної комісії («Етнографічний збірник» та «Матеріали до українсько-руської етнології»), виданих Науковим товариством імені Шевченка у Львові — «Галицько-руські народні пісні» І. Колесси [15], «Галицько-руські мелодії» О. Роздольського та С. Людкевича [16; 17], «Мелодії українських народних пісень...» Л. Плосайкевича і Я. Сенчика [24] та ін.

Збиранням та дослідженням музичного фольклору займався також композитор, теоретик і фольклорист Порфирій Бажанський (1836–1920) [21]. За період 1905–1912 рр. у Львові, Жовкві та в Перемишлі на власний кошт ним було видано 10 зошитів «Руско-народних галицьких мелодій» (по 100 нотних зразків у кожному) — це чи не найоб'ємніше видання музичного фольклору ХІХ ст. в Західній Україні [7]. Хоча збірник з огляду на недоліки в принципах запису, упорядкуванні мелодій не виправдав покладених на нього надій. Відомий сучасний музикознавець І. Юдкін-Ріпун вважає, що спадщина П. Бажанського має певне наукове значення і їх не слід категорично відкидати [37, с. 17].

Світська професійна музична творчість українських композиторів Галичини з огляду на жанри творів, близькість до потреб і вимог народного побуту викликали перевагу таких демократичних жанрів як хоровий, музично-драматичний і камерно-вокальний, а також обробки музичного фольклору. Серед цінних зразків, наявних у фондах Відділення — світський хоровий доробок першого покоління галицьких композиторів М. Вербицького та І. Лаврівського; покоління кінця 70-х рр. ХІХ ст. (А. Вахнянин, І. Воробкевич, П. Бажанський, І. Біликовський, В. Матюк). Значні досягнення в жанрі великої хорової композиції (кантати і поеми) в Галичині ХІХ ст. пов'язані з іменами В. Матюка, Д. Січинського, С. Людкевича, О. Нижанківського, І. Біликовського, М. Копка, Й. Кишакевича. Кращі з творів були надруковані для виконавського репертуару переважно хоровим товариством «Боян»,

серед них виокремлюється кантата-симфонія С. Людкевича «Кавказ», що стала першим в українській музиці вокально-симфонічним твором грандіозної і цілісної концепції бунтарського свободолобства й пафосу боротьби.

До львівських польських композиторів, хорові твори яких виконували найчастіше, належали представники другої половини ХІХ — першої половини ХХ ст. — Г. Ярецький, Я. Галль, С. Не-вядомовський, С. Берсон, Мечислав і Адам Солтиси. Серед цих творів — пісні, що належали до патріотичного напрямку й найчастіше мали форму гимну (наприклад, «Гимн соколів» Мечислава Солтиса, «Гасло ехистів» Яна Галля, «Гасло» Адама Солтиса.

У нотному фонді Відділення широко репрезентована камерна творчість українських, польських композиторів — інструментальна та вокальна, призначена для домашнього та салонного виконання, ужиткові форми церковної музики тощо. Інструментальна література (для фотрепіано, скрипки соло, камерно-інструментальних ансамблів) представлена великою кількістю видань тогочасної танцювальної салонної музики (вальси, польки, мазурки, коломийки, шумки). В числі найбільш плідних та популярних у свій час українських композиторів ХІХ — початку ХХ ст. — М. Лисенко, І. Воробкевич, Д. Січинський, О. Нижанківський, Я. Ярославенко, І. Левицький, С. Людкевич, В. Барвінський, Н. Нижанківський, твори яких позначені високим художнім рівнем, близькістю до народнопісенних і романсових джерел. Серед польських авторів цього жанру — А. Ліпінський, К. Мікулі, Г. Ярецький, В. Фріманн, В. Вшелячинський та ін.

З кількісного огляду у нотних фондах Відділення широко представлена львівська польська вокальна творчість, що сягнула найвищої фази, починаючи з 1890-х рр. і до періоду міжвоєнного двадцятиліття. Тоді у Львові були відомими й виконувались пісні таких композиторів, як В. Вшелячинський, Ф. Нойгаузер, В. Жепко, а на початку ХХ ст. — С. Бурса, А. Стадлер, М. Сініо, С. Берсон, М. Жуковський. Серед них слід виділити постать Я. Галля, композиції якого в контексті аматорської творчості здобули у Львові чи не найбільше визнання.

Окрему частину нотодруків становить музична література дидактичного характеру. Це переважно хорові співаники для учнів загальних і музичних шкіл, які упорядковували Я. Ярославенко,

Н. Вахнянин, М. Копко, Д. Січинський та ін. Робота над музичними підручниками, педагогічним репертуаром активізувалася у 20–30-х рр. ХХ ст. «Шкільний співаник» Ф. Колесси, виданий у 1925 р., відзначався методичною продуманістю, доступністю матеріалу, взятого з народної пісенності; завдяки чому Міністерство освіти у 1927 р. затвердило цей співаник як підручник для шкіл з українською мовою навчання в Галичині [20].

Окрім музичної україніки, у фондах Відділення зберігаються цінні зразки друкованої зарубіжної музичної спадщини ХІХ–ХХ ст.; їх доповнюють матеріали, які походять з особистих колекцій відомих музичних діячів. Серед них найбільшими за кількістю примірників є дві особисті музичні бібліотеки: західноукраїнського композитора, диригента, педагога, громадсько-культурного діяча о. Й. Кишакевича (понад 1300 од. зб.) та видатного українського оперного співака, музиканта й педагога М. Менцинського (біля 1,5 тис. од. зб.).

Отець Й. Кишакевич (1872–1953) — плідний і яскравий галицький музикант, композитор, хоровий диригент — залишив значний творчий доробок (понад 200 духовних творів і близько 100 світських). Творчість цього митця викликає інтерес як наукових дослідників [14; 19], так і ширшого загалу. Його твори, заборонені у радянські часи, перевидаються, в концертах все частіше звучать композиції, в яких автор звертається до яскравих національних джерел, особливу увагу приділяє релігійним традиціям нашого народу.

Музичні зацікавлення о. Й. Кишакевича своєрідно розкриваються крізь призму його бібліотеки та архіву. Не маючи фахової музичної освіти, він зібрав цінну і цікаву колекцію нот, періодичної та музикознавчої літератури, яка не раз ставала йому в пригоді в його музичній практиці як диригентській, так і в композиторській, активно використовувалась для самоосвіти.

Фаховий інтерес за обсягом й широтою тематики викликає насамперед книжкова частина цієї колекції. Як відзначає музикознавець М. П. Загайкевич, на перших етапах розвитку музичної освіти в Україні закономірним було використання в навчальному процесі відомих музикознавчих праць західноєвропейських та російських авторів загальноісторичного характеру [18, с. 425]. Серед авторів — відомі західноєвропейські музикознавці: А. Амброз,

Г. Ріман, А. Ріхтер, Х. Кнаббель, С. Ядассон та ін. Час видання цієї літератури — 1900-ті рр. — тобто період ймовірного придбання їх самим о. Й. Кишакевичем.

В нотній частині приватної бібліотеки представлена різножанрова палітра музичних творів: опери, симфонічна та камерно-інструментальна музика українських та західноєвропейських композиторів XIX — початку XX ст. Окремі відомості стосовно наявних в цій бібліотеці музичних рукописів творів М. Вербицького подає С. Людкевич: «[...] ще є автографи п'яти симфоній (котрих чисел?) і двох полонезів у посіданні о. Йосифа Кишакевича, який купив був їх у пок[ійного] Є. Бачинського, бувшого директора укр[аїнського] театру «Бесіди», та в р. 1911-му визичив о. В. Садовському в Перемишлі. [22, с. 308]. [...] Автографи згаданих п'яти симфоній і двох полонезів, які власник їх о. Й. Кишакевич позичив о. В. Садовському, поки що недоступні, бо бібліотека неприсутнього досі Садовського спакована і опечатана від кількох місяців для висилки її до українського національного Музею у Львові. Я бачив їх перед війною [...]». [22, с. 309].

Згадка С. Людкевича про греко-католицького священика о. В.-Д. Садовського (1865–1940) — проливає світло на творчі взаємини останнього з о. Й. Кишакевичем. Зокрема, в червні 1899 р. о. В.-Д. Садовський разом із композитором о. В. Матюком виступили ініціаторами й організаторами скликання в Перемишлі З'їзду українських музик з метою створення «Русько-українського Союзу любителів музики». До комітету з організації з'їзду було включено й о. Й. Кишакевича, який відповідав за підготовку проекту Статуту Союзу [14, с. 26]. Серед матеріалів музичної бібліотеки Кишакевича ми знайшли два статутні проекти: один під назвою «Проект Статута Русько-українського Союзу любителів музики», другий — «Проект Статута «Союзу приятелів рускої пісні»; це рукописи о. В. Садовського, які засвідчують його безпосередню участь у створенні цих проектів.

Саме о. В.-Д. Садовський в 1904 р., будучи одним із організаторів і дописувачів львівського періодичного видання «Альманах музичний...», помістив на сторінках цього видання першу публікацію про Й. Кишакевича [32]. В цьому нарисі Садовський підкреслює «далеко ширший закрій композиторський» Кишакевича, «єго замилованє до оркестральних супроводів ставить єго особняком

від других наших музиків» і висловлює сподівання, що Кишакевич, «усунувшись від партикулярного музикованя та концертованя, маючи вельми широке знанє і образованє музичне, а до того незвичайно велику охоту до праці, двигнєся поза рами пересічного галицького композитора, та рознесе славу руської пісні і руського імені в широкий світ музичний» [32, с. 62]. Окрім цього, серед матеріалів архіву Й. Кишакевича знаходиться автограф музично-теоретичної праці о. В.-Д. Садовського «Елементарна теорія музики і співу для ужитку шкіл народних», конспекти з історії музики, що досі вважались втраченими.

Значну цінність становить музична бібліотека М. Менцинського (1875–1935) [25]. Видатний український оперний співак, музикант, талановитий педагог, він почав збирати свою бібліотеку, ще навчаючись у Дрогобицькій гімназії (1888–1896), поповнював її впродовж всього свого життя. Весною 1933 р. незадовго до смерті, живучи у Стокгольмі, М. Менцинський заповів свою бібліотеку Науковому товариству імені Шевченка у Львові. Восени 1936 р. бібліотеку було перевезено на Батьківщину, а в 1940 р. вона увійшла до складу новоствореної філії бібліотеки АН УРСР і була, нажаль, розпорошена по різних відділах й установах. У Відділенні «Палац мистецтв імені Тетяни та Омеіяна Антоновичів» зберігається 1 222 нотних видань та 103 книги; частина нотних рукописів — у відділі рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника (Ф. 183).

Музична бібліотека М. Менцинського — різноманітна за жанрами зібраних творів (опери, ораторії, кантати, камерно-інструментальна та вокальна музика), знайомить нас із творчими інтересами й захопленнями власника; є цінним джерелом до вивчення виконавського репертуару цього співака й хорового диригента. М. Менцинського-співака цікавила насамперед оперна (приблизно 100 од. зб.) та вокальна музика камерного та концертного плану (понад 1 000 од. зб.).

У репертуарі співака постійно була присутня українська музика, про що свідчать видання й рукописні копії творів С. Гулака-Артемовського, Я. Степового, Д. Січинського, В. Матюка, проте з особливою шаною він ставився до творчості корифея української музики М. Лисенка. «Славі України і милому Модзьови Менцинському на добрий спомин» — такі теплі слова присвяти

залишив на титульному листі кількох своїх солоспівів («Якби ви знали», «Я й не жалую», «Там, далеко, на підгір'ю») С. Людкевич, засвідчуючи тим велику творчу дружбу й повагу до М. Менцинського. Ряд своїх творів присвятив М. Менцинському видатний фольклорист і композитор Ф. Колесса (цикли хорових обробок «Вулиця», «Обжинки», «Гайліки»), їх єднали не тільки дружні, а й родинні стосунки.

Гастролюючи по різних європейських країнах і довший час проживаючи в Швеції й Німеччині, М. Менцинський придбав багато нотодруків провідних музичних видавництв Західної Європи. Чимало видань йому було подаровано: на їх титульних сторінках знаходимо дарчі написи відомих шведських композиторів Р. Геннеберга, Г. Нордквіста, А. Вахтмайстера та ін. Слід відзначити, що ця частина колекції за обсягом і широтою підбору композиторських імен є цінним джерелом до вивчення шведської музичної культури першої третини ХХ ст.

Серед нотної й книжкової колекції М. Менцинського варто виокремити видання «вагнерівської» тематики. Це клавіри всіх опер цього видатного німецького композитора, окремі з них представлено у кількох різних виданнях. М. Менцинський з великим успіхом виконував на світових сценах вокальні партії майже всіх вагнерівських опер, що засвідчують численні помітки в нотному тексті видань «Лоенгрін», «Трістан та Ізольда» та ін.

Однією з небагатьох, збережених в Україні пам'яток з історії магнатських капел, є нотна колекція відомих польських магнатів Сапег, що походить з Красічинського замку біля Перемишля (350 од. зб.) [13]. Формування бібліотеки, ймовірно, розпочалося за Леона Сапегі, першого з родини Сапег власника Красічинського замку, який з 1834 р. і до Першої світової війни перебував у власності цих магнатів. Комплектування колекції здійснювалося за рахунок нових надходжень з видавництв та книгарень Європи, а також від приватних осіб; майже половина колекції — це рукописні копії творів.

За профілем комплектування музичної літератури красічинська колекція має яскраво окреслений прикладний характер. В силу свого географічного положення, знаходячись на етнічному пограниччі Польщі й України, Красічин органічно увібрав у собі національні традиції обох народів. Ці тісні взаємини двох культур

простежуються і на репертуарі красічинської капели. Тут зустрічаємо велику кількість танцювальної музики, представленої жанрами полонезу, мазурки, вальсу, кадрили, тощо. Водночас серед танцювальних композицій зустрічаємо декілька українських козачків для різного виконавського складу: фортепіано, скрипки, інструментального ансамблю.

Для салонного й домашнього музикування призначались також чисельні камерно-вокальні твори, які друкувались у популярних тогочасних періодичних музичних виданнях на зразок «Collection de Morceaux de chant [...]». Це переважно вокальні номери з популярних опер В.-А. Моцарта, Д. Россіні, А. Сальєрі, Д. Чімарози та інших композиторів. Великою популярністю в практиці красічинського музикування користувалась також ансамблева гра, що засвідчують чотириручні фортепіанні транскрипції та аранжування для струнного квартету фрагментів з популярних оперних та симфонічних творів. Ймовірно, транскрипції робились самими музикантами-виконавцями капели, оскільки ці ноти переважно рукописні.

Водночас у красічинській колекції є чимало великих творів для симфонічного оркестру. Насамперед це симфонії видатних західноєвропейських композиторів: Й. Гайдна, В.-А. Моцарта, Л. ван Бетховена, Я.-В. Стаміца, І. Плейєля, К. Діттерсдорфа, що становлять класичні зразки цього жанру. В кількісному відношенні переважають твори Й. Гайдна: наявність в колекції 22 симфоній свідчить не тільки про популярність цього композитора, але і про високий професійний виконавський рівень капели. В книгозбірні Сапег представлені: увертюри, опери, камерно-інструментальні ансамблі тощо. Окрім симфоній, в красічинській колекції широко представлено жанр оригінальної ансамблевої музики — струнний квартет. Серед композиторів, що звертались до цього жанру і твори яких найчастіше знаходимо в колекції — Й. Гайдн, І. Плейсль, Д. Камбіні, П. Гензель та ін.

Унікальною знахідкою в колекції з Красічина є фрагмент партитури опери «Zośka», атрибуція якого потребує подальшого детального дослідження. За попереднім припущенням відомого польського дослідника давньої музики Т. Мацеєвського, це твір творця першої польської опери Матвія Каменського (Zośka, czyli Wiejskie

zaloty (1779), що вважався досі втраченим і є унікальною пам'яткою польського оперного мистецтва періоду його становлення [42, с. 205].

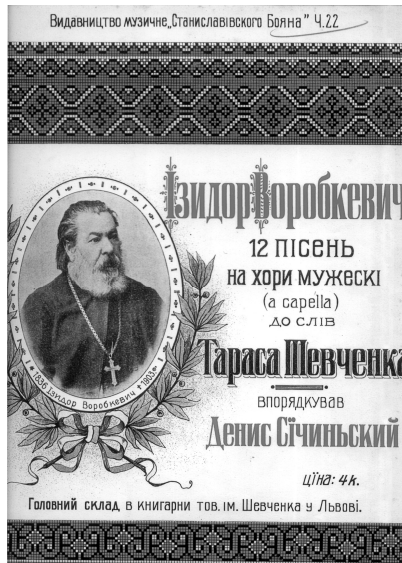
Активним учасником національно-культурного відродження Галичини XIX — поч. XX ст. був о. Порфи́рій Бажа́нський (1836–1920) — фольклорист, композитор, музикознавець, публіцист. Особиста музична бібліотека композитора (біля 750 од. зб.) після його смерті ввійшла у фонди бібліотеки «Руського Народного Дому», а після 1940 р. у цій сукупності була передана до Львівської філії Бібліотеки АН УРСР [9, с. 62].

Музична бібліотека П. Бажа́нського стала яскравим виразником універсальної соціокультурної практики цього ще малодослідженого представника греко-католицького духовенства у кількох взаємопов'язаних духовно-мистецьких галузях — фольклористиці, музикознавстві, публіцистиці, композиторській творчості, виконавстві [21]. Зокрема, в числі перших в Галичині зацікавлених етнографів о. П. Бажа́нський-народознавець зосередив свою увагу на вивченні музичного пласту українського (галицького) фольклору. Результатом його праці стали записи: 800 народних галицьких і буковинських мелодій (1860); 100 народних мелодій, опрацьованих на 4 голоси (1872); 2000 галицьких і буковинських народних мелодій (1882); 3000 руських народних мелодій (1890); 4200 народних галицьких і буковинських мелодій (1900), де він впроваджує оригінальну методику нотації народнописанного матеріалу.

В колекції наявні численні друковані та рукописні музично-теоретичні розробки самого П. Бажа́нського, в яких порушено питання з теорії фольклору та його методичних засад, персоніфікованої історії західноєвропейської та української музичної культури — як церковної, так і світської. Серед них: «Малоруська народна мельодика» [2]; «Малоруський музикальний народний тон» [3]; «Посібник з гармонії та композиції» [5]; «Інструментація музичних форм» [1]; «Руско-народна натуральна порівнююча мельо-гармонія» [6]; «Нова методика записування русько-народної мелодії» [4], «Систематична школа музичного співу» [8] та ін. Ці праці не можуть претендувати на роль солідних наукових досягнень, однак дослідниця творчості композитора Н. Кушлик виявляє їх хронологічну відповідність до процесу становлення засад фаховості в історичному та теоретичному музикознавстві Галичини другої половини XIX ст. [21, с. 10].

Музична бібліотека П. Бажанського широко представляє його спадщину в сфері церковного та світського компонування, що досить адекватно відображає тенденції «перемиської» доби й закладає підвалини професійного галицького музичного мистецтва цього періоду. Не випадково знаходимо тут унікальні автографи творів композиторів-священиків «перемиської школи» М. Вербицького, І. Лаврівського; львівських авторів середини XIX ст.: М. Рудковського, П. Любовича, Т. Комаринського, В. Роллечека, А. Нанке, М. Шимановської, І. Гуневича, С. Воробкевича, В. Матюка та ін., часто в рукописних копіях самого Бажанського.

Нотні фонди Відділення — унікальне джерело для дослідження музичної культури в контексті найширших контактів Галичини із Центральною та Західною Європою. Кожне з них слід розглядати насамперед як яскравий вияв духовно-естетичного і мистецького життя суспільства, водночас — як важливий фактор, що впливає на його розвиток.

Воробкевич Ізидор. 12 пісень на хори мужескі (а capella) до слів Тараса Шевченка / Ізидор Воробкевич ; впорядкував Денис Січинський. — Львів : Вид-во музичне «Станиславівського Бояна» ; Головний склад в книгарни тов. ім. Шевченка, [19--?]. — Чис. 22. — 12 с.

Січинський Д. Пісні на один голос в супроводі фортепіана. 1. Стоїть гора високая. На голос : високий, середній, низький / Д. Січинський = D. Sičyns'kyj. Chansons avec accompagnement de piano / D. Sičyns'kyj. — Львів : Укр. накладня = Leopoli : Ukrajínska Nakładnia, [19--?]. — 5 с. — Торбан. — [Чис.] 5. — Inst. lit. de F. M. Geidel. Leipsig.

[Brückmann H. B.]. Souvenir d'Amour. Fantaisie melancolique pour le ziano / Composée par Henri B. Brückmann ; Propriété du compositeur. — Leopoli : chez Charles Wild ; Breslau : chez C. F. Hientzsch ; Cracovie : chez J. Wildt ; Berlin : chez M. Bahn ; Varsovie : chez R. Friedlein, [18--?]. — 7 p.

[Witwicki S.]. Do zhody! : Wiersz księdza Sofrona Witwickiego, proboszcza ob.gr.kat. poświęcony kompozytorowi ; [Tyc T.]. Kołomyjka do śpiewu z towarzyszeniem fortepianu poświęcona pocie przez Tytusa Tyca. — Lwów : z lit. Kornela Pillera, [18--?]. — 3 s.

1. *Бажанський П.* Інструментація музичних форм. (1880. Рукопис).
2. *Бажанський П.* Малоруська народна мельодика / *о. Порфирій Бажанський*. — Львів : (друк. Піллера і сп.), 1892. — 210 с.
3. *Бажанський П.* Малоруський музикальний народний тон / *о. Порфирій Бажанський*. — Львів : [Накл. автора], 1891. — 54 с.
4. *Бажанський П.* Нова методика записування русько-народної мельодії / *о. Порфирій Бажанський*. — Львів : [Накл. автора], 1904. — 28 с.
5. *Бажанський П.* Посібник з гармонії і композиції. (Сороки, 1873. Рукопис).
6. *Бажанський П.* Русько-народна натуральна порівнююча мельо-гармонія. (1918. Рукопис).
7. *Бажанський П.* Русько-народні галицькі мелодії / *о. Порфирій Бажанський*. — Т. 1-10. — Львів : [вид. авт.], 1905–1912.
8. *Бажанський П.* Систематична школа музикального пенія. (1868. Рукопис).
9. *Барвінський Б.* Бібліотека і музеї / *Б. Барвінський* // Вісник Народного Дома. — 1918/19. — Чис. 1. — С. 62.
10. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: Книги і люди / упоряд., заг. ред. *Л. Ільницької*. — Львів, 1996. — 138 с.

11. *Бортнянський Д.* 35 концертів на мішаний хор / *Д. Бортнянський*. — Львів : Вид-во творів Бортнянського з нагоди 100-літньої річниці смерті автора, [1925].
12. *Бортнянский Д.* Полное собрание духовно-музыкальных сочинений Д. Бортнянского / *Д. Бортнянский* ; изд. пересмотренное и исправленное *П. Чайковским*. — Отдел 1-2. — Москва : П. Юргенсон ; СП-б. : И. Юргенсон, [ценз. 1881–1882].
13. *Вавриш С.* Красічинська нотозбірка / *Світлана Вавриш* // Бібліографія українознавства: Бюлетень Комісії української бібліографії Міжнародної асоціації україністів. — Львів, 1994. — Вип. 2 : Бібліографія та джерела музикознавства. — С. 29-34.
14. *Гордієнко В.* Композитор о. Йосиф Кишакевич: біографічний нарис / *Володимир Гордієнко*. — Львів : Поклик сумління, 1998. — 112 с.
15. Етнографічний збірник / видає етнографічна комісія Наукового Товариства Імени Шевченка. — Т. XI : Галицько-руські народні пісні з мелодіями / зібрав у с. Ходовичах *І. Колесса*. — У Львові : Накл. Наукового Товариства імени Шевченка (З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка / під зарядом *К. Беднарського*), 1902. — XXXI, 303 с. з нот.
16. Етнографічний збірник / видає етнографічна комісія Наукового Товариства Імени Шевченка. — Т. XXI. — Ч. I : Галицько-руські народні мелодії / зібрані на фонограф *Йосифом Роздольським* ; списав і зредагував *Станіслав Людкевич*. — У Львові : Накл. Наукового Товариства імени Шевченка (З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка / під зарядом *К. Беднарського*), 1906. — XXIV, 188 с.
17. Етнографічний збірник / видає етнографічна комісія Наукового Товариства Імени Шевченка. — Т. XXII. — Ч. 2 : Галицько-руські народні мелодії / зібрані на фонограф *Йосифом Роздольським* ; списав і зредагував *Станіслав Людкевич*. — У Львові : Накл. Наукового Товариства імени Шевченка (З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка під зарядом *К. Беднарського*), 1908. — V, С. 177-384.
18. Історія української музики: у 6 т. — Т. 2 : Друга половина XIX ст. / редкол.: *Т. Булат* (відп. ред.) та ін. — Київ : Наук. думка, 1990. — С. 425.
19. *Кияновська Л. О.* Творчість отця Йосифа Кишакевича : Монографія / *Любов Кияновська* ; вступ. слово *В. Гордієнко*. — Львів : Поклик сумління, 1997. — 95 с.
20. *Колесса Ф.* Шкільний співаник : у двох частих / *др. Філярет Колесса*. — Львів : накл. Укр. педагогічного товариства, 1925. — 108 с.
21. *Кушлик Н. І.* Музично-просвітницька діяльність о. Порфирія Бажанського в контексті соціокультурної практики греко-католицького духовенства Галичини в XIX — початку XX століття : автореф. дис.

- на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / *Кушлик Наталія Іванівна* ; Львів. держ. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. — Львів, 2007. — 20 с.
22. *Людкевич С. П.* Дослідження, статті, рецензії, виступи : у 2 т. / *Станіслав Пилипович Людкевич* ; упор., ред., перекл., вст. ст. і прим. *З. Штундер* ; НАН України, Ін-т українозн. ім. І. Крип'якевича. — Львів : Вид-во М. Коць, 1999. — Т. 1. — 495 с. : ноти, [9] л. іл. — (Історія української музики ; вип. 5).
 23. *Мартиненко О.* До історії музичної спадщини Миколи Лисенка. (Владислав Ідізковський і Андрей Шептицький) / *Оксана Мартиненко* // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. — Львів, 1993. — Т. 226. — С. 265-268.
 24. Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів : Вид. етнографічної комісії НТШ, 1916. — Т. 16 : Мелодії українських народних пісень з Поділля і Холмщини зібрані Плосайкевичем і Я. Сенчиком / під ред. *С. Людкевича* ; передм. *Ф. Колесси*. — XXII, 108 с. з нот.
 25. Музична бібліотека Модеста Менцинського: каталог / упоряд., авт. передм. *О. П. Осація*. — Львів, 1994. — 247 с.
 26. *Осація О.* Видання музичних творів Миколи Лисенка в Західній Україні / *Ольга Осація* // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1993. — Т. 226. — С. 463-470.
 27. *Осація О.* Львівські видання лібретто опер і оперет XIX — поч. XX ст. з фондів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України / *Ольга Осація* // *Musica Galiciana*. — Т. VII / red. *L. Mazepu*. — Rzeszów : W-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2003. — S. 57-64.
 28. *Осація О.* Українська музика в репертуарі польських видавців XIX — поч. XX ст. / *Ольга Осація* // *Musica Galiciana*. — Т. III / red. *L. Mazepu*. — Rzeszów : W-wo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1999. — S. 217-224.
 29. *Петровская И.* Источниковедение истории русской музыкальной культуры XVIII — начала XX века. — 2-е изд. — Москва : Музыка, 1989. — 310 с.
 30. Піснь народная: [имнъ]. — Львів : в тип. Института Ставропигійського, 1849. — 1 с.
 31. Пісні в день 3 [15] мая 1849. — Львів : черенками Института Ставропигійського, 1849. — 8 с.
 32. *Садовський В.-Д.* Йосиф Кишакевич / *Домет* // Альманах музичний: Літературна часть Першого ілюстрованого календаря музичного на рік 1904 / зложив і впорядкував *Ромуальд Зарицький*. — Львів : Друк. НТШ, 1904. — С. 57-62.

33. Слава во вишних Богу! Збірка коляд і щедрівок : для мішаного хору / склав *С. Людкевич*. — Львів : Інститут народної творчості. 1943. — 48 с. — (Бібліотека Інституту народної творчості ; чис. 30).
34. *Токарчук В.* Австрійські композитори Львова першої половини XIX століття / *Володимир Токарчук* // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. — Львів, 1996. — Т. 232. — С. 223-232.
35. Франко І. «Король балагулів» Антін Шашкевич і його українські вірші / *Іван Франко* // Зібрання творів : в 50 т. — Київ, 1981. — Т. 35. — С. 113-149.
36. Христос родився, славіте! Збірка коляд і щедрівок для чоловічого хору / склав *С. Людкевич*. — Львів : Інститут народної творчості. 1943. — 24 с. — (Бібліотека Інституту народної творчості ; чис. 29).
37. *Юдкін-Ріпун І.* Про ритмологію Порфирія Бажанського / *Ігор Юдкін-Ріпун* // Музична україністика : сучасний вимір : зб. наук. ст. на пошану докт. мист-ва, проф. Марії Загайкевич / ред.-упоряд. *А. К. Терещенко*. — Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2009. — Вип. 4 : Міжвідомчий. — 266 с.
38. *Ясиновський Ю.* Музична бібліографія в контексті українознавства / *Ю. Ясиновський* // Бібліографія українознавства: Бюлетень Комісії української бібліографії Міжнародної асоціації україністів. — Львів, 1994. — Вип. 2 : Бібліографія та джерела музикознавства. — С. 3.
39. *Elsner J.* Cztery spiewy z opery «Jagiello w Tenczynie» oryginalnie z komponowanej / przez *J. P. Jozefa Elsner* z orkiestry na Fortepiano przełożone i ofiarowane [...] przez *Walentego Kratzer*. — Warszawa, [18--?]. — 9 s.
40. *Elsner J.* Król Łokietek czyli Wiśliczanki [Рукопис] : opera w 3. aktach / sł. *L. Dmuszewskiego* ; muz. *J. Elsnera*. — Partyt. i part. — [S. l., 18--?]. — 431 s.+13 part.
41. *Elsner J.* Mazur wojskowy zjednoczonych polakow / wiersz *B. Hr. Ricińskiego* z muzyką *J. Elsnera*. — Warszawa : w składzie A. Brzeziny i komp., [18--?]. — 3 s.
42. *Maciejewski T.* Kilka uwag o lwowskich zbiorach muzycznych / *Tadeusz Maciejewski* // *Musica Galiciana : Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich: (Od doby piastowsko-książęcej do roku 1945)*. — Rzeszów : W-wo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1997. — Т. 1 / pod red. *Leszka Mazepy*. — 207 s.
43. *Zaleski Wacław* (Wacław z Oleska). Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego / z muzyką instrumentowaną przez *Karola Lipińskiego*, zebrał i wydał *Wacław z Oleska*. — Cz. 1-2. — We Lwowie : Nakładem Franciszka Pillera, 1833. — Cz. I. — 8, LIX, 516 s.